

Recenzje

Aneta M. Sokół

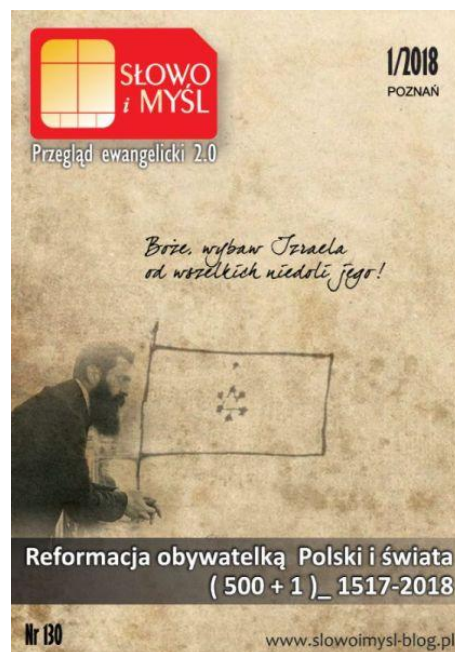
„Słowo i Myśl. Przegląd Ewangelicki 2.0” 2018, nr 1 (130), ss. 72 [publikacja internetowa].

Po kilkuletniej nieobecności powraca „Słowo i Myśl” – periodyk, który w ciągu trzech minionych dziesięcioleci był świadectwem obecności ewangelików w nawiązaniu do wyznaniowych tradycji, nowych wyzwań stawianych przez rzeczywistość, a także podejmowanych na jego łamach prób przewartościowania wspólnego dziedzictwa i konfesyjnych wartości przekazywanych z pokolenia na pokolenie. „Słowo i Myśl. Przegląd Ewangelicki” od pierwszych lat ukazywania się w formie dodatku do „Tygodnika Polskiego” przeżył długą drogę, zarówno w sensie symbolicznym jak i geograficznym – od swojej pierwszej odsłony łódzkiej, powstałej dzięki zaangażowaniu państwa Andrzeja i dr Zofii Wojciechowskich, poprzez lata krakowskie zapewnione periodykowi przez prywatnego wydawcę i redaktora pisma – Bogusława Tonderę, po wersję poznańskie, wydawane przez Oddział PTEw w Poznaniu pod przewodnictwem kolejnych redaktorów – dr. Michała Jadwiszczoka, Romualda Długosza.

Obecna odsłona pisma jest internetowa, dostosowana do nowych standardów czytelniczych, trudno powiedzieć, czy lepszych, funkcjonująca w ramach aktualizowanego blogu tego czasopisma z możliwością wydruku numerów w formacie PDF, ale także odbywania lektury na dowolnym nośniku elektronicznym, w dowolnym miejscu i czasie. Odnowione pismo ukazuje się pod przewodnictwem nowej redaktor naczelnej dr Małgorzaty Grzywacz, wykładowczyni Instytutu Kulturoznawstwa Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, której zainteresowania badawcze obracają się wokół kultury i duchowości chrześcijańskiej, z uwzględnieniem jej elementów protestanckich. W słowie wstępnym nowa redaktor naczelna zaraża optymizmem przyświecającą tej „nowej drodze” pisma, przekazanego czytelnikom w dniu Pamiątki Reformacji – 31 października 2018 r., z zachętą do lektury zaprezentowanych tekstów i z nadzieją na zadzierzgnięcie mocnych więzi z czytelnikami w wirtualnej bliskości, ale także z pamięcią o tradycjach pisma otwartego na współpracę z tymi, którzy z zaproszenia tego zechcą skorzystać.

Pierwszy numer „Słowa i Myśli” ukazuje się pod hasłem „Reformacja obywatelką świata”, w nawiązaniu do ubiegłorocznego jubileuszu, w tym słów wypowiedzianych w Warszawie przez sekretarza generalnego Światowej Federacji Luteranckiej – dr. Martina Jungego, dobrze pasujących do treści reaktywowanego czasopisma. Lektura uświadomi zapewne niejednemu z czytelników, że Reformacja – słowo w potocznym odbiorze kojarzone z XVI-wiecznym odległym ruchem religijnym, dla spadkobierców Marcina Lutra jest ideą żywą, stale odnawianą nie tylko w aspekcie religijnym, ale także kulturowym czy mentalnym; jednoczy ludzi podobnie myślących, tworzących, jak się okaże, najliczniejsze w czasach nam współczesnych luteranckie wspólnoty w krajach afrykańskich lub azjatyckich, upowszechniając w dalszym ciągu reformacyjne zasady, a wraz z nimi wiele przesłań jednoczących wszystkich chrześcijan w swej różnorodności.

Złożoną obietnicą jest zapoznanie czytelników z „luterancką Polską”, zapewne w wymiarze obecnym jak i historycznym. Stałą rubrykę tworzyć będą „Protestanckie światy” w nawiązaniu do różnorodnej obecności luteran także poza granicami Polski, i można po lekturze sądzić, że nie zabraknie tekstów przypominających o wspólnym dziedzictwie, tradycjach czy osobach godnych upamiętnienia. Pierwszy numer poświęcony jest także Izraelowi – państwu, narodowi oraz kulturowej tożsamości mieszkańców Palestyny, co zostało przypomniane z okazji 70. rocznicy powstania państwa. W czerwcu 2018 roku w Centrum Parafialnym przy poznańskiej parafii ewangelickiej odbyła się konferencja „Drogi powrotu. 70-lecie Izraela” współorganizowana przez tamtejszy Oddział PTEw, a pokłosie konferencyjnych wystąpień

zaprezentowane zostało w pierwszym numerze pisma. Przyjrzenie się tej zdawałoby się odległej tematyce stworzyć może okazję do lepszego zrozumienia dziedzictwa starotestamentowego, biblijnego przekazu o narodzie wybranym, a także losów kultury żydowskiej związanej z jej odrodzeniem w XIX wieku na terenach Europy.

Warto zwrócić uwagę na autorów wypowiadającym się na łamach internetowego „Słowa i Myśli”. Elza Fitza, „*lokalna patriotka zakochana w Mazurach*”, przybliży dzieje jednej z licznych niegdyś parafii mazurskich – ewangelicko-augsburskiej parafii w Rynie. Jak zaznacza, w pierwszym okresie swego istnienia w ramach luteranckich Prus Książęcych była to parafia polska, a raczej polskojęzyczna, licząca w czasach świetności do kilku tysięcy wiernych. Późniejsze wydarzenia odzwierciedlały losy całej mazurskiej wspólnoty skazanej w okresie powojennym na ucieczkę większości wiernych z rodzinnej ziemi. Pomimo tej niełatwej przeszłości naznaczonej także utratą własnej świątyni (spłonęła w 1940 roku) ewangelicy w Rynie zachowali swoją obecność. Niewielka dzisiaj wspólnota jest aktywna w wymiarze konfesyjnym jak i lokalnym, co zostało przypomniane w opowieści o parafialnych losach.

Następne teksty dotyczą Izraela. Dr Michał Jadwiszczok przedstawia czytelnikom, jak doszło do powstania Państwa Izrael – od narodzin idei syjonistycznych na terenie Europy, po determinację Żydów powracających na palestyńską ziemię i po międzynarodowe postanowienia, które zapewniły nowemu państwu suwerenność. Autor przybliża, jak kształtowały się zręby nowego państwa pośród walk i niezadowolenia nacji osiadłych i zadomowionych na tym spornym od wieków skrawku ziemi. Język hebrajski, przy pomocy którego komunikują się Izraelczycy, przez długi czas nie był używany w mowie codziennej pozostając literackim językiem Biblii. Żydzi posługiwali się na ogół językami ludów, pośród których zamieszkiwali w ciągu wieków. Jak doszło do powstania współczesnego języka hebrajskiego? Jaką rolę odegrała literatura piękna dla wykształcenia nowoczesnej hebrajszczyzny? Kto był przysłowiowym *spiritus movens* powstania nowego języka? O tym na łamach pisma pisze Leszek Kwiatkowski, tłumacz literatury izraelskiej związany na co dzień z Uniwersytetem Wrocławskim.

Sylwetkę Theodora Herzla, inicjatora ruchu syjonistycznego zapoczątkowanego wraz z Pierwszym Kongresem Syjonistycznym zorganizowanym w Bazylei w 1897 roku, przedstawia dr hab. Artur Kamczacki, prof. UAM, autor książek z zakresu tej tematyki. Dowiemy się, jaką rolę spełnił Herzl w kształtowaniu idei nowej sztuki narodowej, w tym nowej świadomości Żydów zjednoczonych wokół programu powrotu do Palestyny. To zarazem spojrzenie na zadania sztuk malarskich wprzęgniętych w wizję tworzenia własnego państwa, które miało połączyć środowiska żydowskie w krajach europejskich od ortodoksyjnych po wyemancypowane. Na spacer po Jerozolimie zaprasza czytelników dr Małgorzata Grzywacz. „Śladami ewangelików w Palestynie” to relacja z jej wędrówki jerozolimskimi uliczkami w poszukiwaniu protestanckich śladów ewangelików niemieckich, anglikańskich działaczy, diakonis, które prowadziły uznane placówki edukacyjno-wychowawcze, po pozostałości Ewangelickiego Instytutu Badań nad Ziemią Świętą powołanego w 1902 roku, wspierającego prace badawcze nad początkami chrześcijaństwa.

Agnieszka Godfrejów-Tarnogórska, rzecznik Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP, przedstawia relację ze Zgromadzenia Ogólnego Światowej Federacji Luteranckiej (ŚFL), które odbyło się w Namibii w mieście Windhuk w dniach 10-16 maja 2017 roku z udziałem delegatów z Polski. Do delegatów należała sama autorka, jak też inne osoby wraz z biskupem Kościoła ks. Jerzym Samcem. To spotkanie, które połączyło na kilka dni przedstawicieli Kościołów luteranckich z całego świata, przebiegało pod hasłem „Wyzwoleni przez Bożą łaskę”, w nawiązaniu do tematów: „Zbawienie – nie na sprzedaż, Ludzie – nie na sprzedaż, Stworzenie – nie na sprzedaż”. Autorka ukazuje, jak z perspektywy ŚFL przebiegały obchody Roku Reformacji, jak wygląda współpraca Kościołów na różnych płaszczyznach wspólnej aktywności – od działań na rzecz niwelowania ubóstwa, ochrony klimatu i wspólnych starań na rzecz jakości powietrza, po obronę praw kobiet. Można podkreślić, że w dużej mierze obrady dotyczyły tematyki kobiet, ich udziału w życiu Kościoła oraz roli, jaką powinny odgrywać we współczesnym świecie. Sprawozdanie prezentuje, czym żyje luterancka wspólnota i pokazuje uczestnictwo luteran w problemach współczesności wraz z zaangażowaniem w sprawy najistotniejsze dla przyszłości.

Rubrykę „Protestanckie światy” wypełnia artykuł „Zaolzie – żniwo bogate czy jałowe?” w ujęciu dr. Józefa Szymeczka, wieloletniego prezesa Kongresu Polaków w Republice Czeskiej, wykładowcy Uniwersytetu Ostrawskiego, a także znawcy protestanckiej przeszłości Śląska. Autor przybliży czytelnikom historyczny wizerunek Zaolzia stanowiącego integralną część Śląska Cieszyńskiego, ziemi przyznanej jednak w 1920 roku Czechosłowacji. Problematyka Zaolzia przedstawiona została z perspektywy naukowo-badawczej, jak i z punktu widzenia tamtejszej społeczności po dzień obecny pielęgnującej swoją polskość w granicach czeskich. Autor omawia czym było przyłączenie w 1938 roku Zaolzia do Polski, w jaki sposób

tematyka zaolziańska funkcjonuje dziś po obu stronach granicy i jakie emocje budzi wśród samych zainteresowanych. Zwrócona została uwaga na potrzebę kontynuowania obustronnego dialogu na temat Zaolzia, na potrzebę przewartościowania wspólnej polsko-czeskiej przeszłości oraz fenomen trwania zaolziańskiej polskości.

Jedną z kart ewangelickiego świata duchowego prezentuje diakon Aleksandra Błahut-Kowalczyk w nawiązaniu do 170. rocznicy urodzin Jana Kubisza (1848-1929), nauczyciela, poety, polskiego działacza narodowego na Śląsku Cieszyńskim. *„Chcę podzielić się myślą o duchowości konkretnego człowieka, Poety spod Goduli, ale nastręcza to wiele trudności, bo trzeba kilka słów rzec o duchowości luterańskiej”* – pisze we wstępie autorka. Na tle duchowości luterańskiej stara się zajrzeć do wnętrza cieszyńskiego poety, pokazać jego refleksje, religijność, patriotyzm, a także relacje rodzinne zapisane w listach. Autorka, prawnuczka Kubisza nie tyle ocenia, ile wskazuje *„mniej znane oblicze duchowej drogi”* autora m.in. *Pamiętnika starego nauczyciela* oraz innych utworów znanych w cieszyńskiej tradycji.

W zakończeniu numeru również Aleksandra Błahut-Kowalczyk dzieli się przemyśleniami w nawiązaniu do wersetu z Psalmu 25, 22, spinając swoją refleksją starotestamentowe dzieje Izraela z historią naznaczoną cierpieniem, ze współczesnością, miejscem pamięci, zamyśleniem.

Uzupełnieniem są informacje o autorach i autorkach. Na samym końcu znajdziemy fotografie związane z tematyką artykułów autorstwa Romualda Długosza, pasjonata fotografii i działacza PTEw.

Internetowy pierwszy numer wznowionego pisma polecić można wszystkim, którzy zechcą odkryć różne oblicza protestanckiego świata, albo odświeżyć wiedzę o dobrze znanej konfesyjności, w nawiązaniu do tematów odległych jak i zagadnień współczesności. Jest to spojrzenie na luterański świat z perspektywy bliskiej, rodzimej, jak i geograficznie odległej, dobrze pasujące do tytułowego hasła widniejącego na okładce, z przybliżeniem luterańskiej obecności w krajach afrykańskich czy wspólnych dyskusji podejmowanych w luterańskim kręgu w Jubileuszowym Roku Reformacji. Ze znanstwem przedstawiona tematyka izraelska kieruje uwagę ku odrodzeniu państwa, ku początkom chrześcijaństwa odnajdywanym przez podróżników w miejscach, świątyniach i symbolach Jerozolimy. 72 strony uzupełnione kolorowymi ilustracjami inspirują do przemyśleń, sądów i refleksji, wzorem poprzednich edycji świadcząc o ewangelickiej obecności.

Radę redakcyjną czasopisma tworzą: Aleksandra Błahut-Kowalczyk, Romuald Długosz, Małgorzata Grzywacz (redaktor naczelna) i Michał Jadwiszczok. Najnowszy numer „Słowa i Myśli” dostępny jest pod adresem: https://drive.google.com/file/d/1zjWJ5CsmnqdBgbnoOFKuavRGexCzCI_w/view, a także na stronie blogu: <https://slovoimysl-blog.pl/>.